

Comparing of the dynamics of Party systems in Central and Eastern Europe on the example Nagayama Diagrams

George Bodnarash

Political Science and Public Administration Department, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, UKRAINE, Chernivtsi region, Gertsia district, Ostrița, Pushkin street, 2, E-mail: george_bodnarash@yahoo.com

The present research focuses on complex comparative analysis of specifics of development of party systems in countries of Central and Eastern Europe in the context of democratic transformational processes. The article contains systemic analysis of new tendencies of development of party systems in the region, changes in party landscape in the course of last three electoral cycles has been researched with help of the quantitative methods and particularly the Nagayama triangle and index of system permeability.

Nagayama diagrams and simplex representations can each be used to visually reveal data about the nature of party competition: in particular, the extent to which patterns of two-party competition have solidified at the district or national level. Because each type of figure can be used to represent the same data in a different fashion, each has slightly different advantages in terms of which features of the data are most intuitively grasped from visual inspection of the relevant diagrams. Nagayama diagrams help us understand the nature of competitiveness at the district level; simplex representations are more useful in determining the extent to which observed patterns are associated with particular parties/party blocs. We illustrate the use of each method with data taken from the single-member or multi-member district results in the district constituencies in the Chamber of Deputies in the countries of Central and Eastern Europe.

In the countries of Central Europe, Hungary and Poland the level of party systems stability is higher than in the countries of Southern and South-Eastern Europe, such as Ukraine, Romania and Bulgaria. Process of stabilization of party systems is characterized by different temps and phases in each of the region's countries.

Порівняння динаміки партійних систем країн Центрально-Східної Європи на прикладі діаграми М.Нагаями

Георгій Боднараш

Кафедра політології та державного управління, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, УКРАЇНА, вул. Пушкіна 2, с. Остриця, Герцаївський район, Чернівецька область, E-mail: george_bodnarash@yahoo.com

У доданому дослідженні здійснено комплексний кросс-темпоральний порівняльний аналіз особливостей розвитку партійних систем країн ЦСЄ у контексті демократичних трансформаційних процесів. Доведено, що стан стабільності партійних систем країн ЦСЄ є абсолютно протилежними оптимістичним твердженням деяких дослідників.

Ключові слова – діаграма М.Нагаями, партійні системи, ЦСЄ, конкурентоспроможність партійних систем, конкурентноздатність політичних партій.

I. Вступ

Дослідження партійних систем держав ЦСЄ дозволяє отримати якісне знання про стадію переходу до функціонуючої демократичної політичної системи. В цьому контексті дослідження динаміки та конкурентоспроможності партійних систем постсоціалістичних країн є провокуючим для будь-якого дослідника в цій галузі.

II. Діаграма М.Нагаями, як модель дослідження динаміки партійних систем

М.Нагаями – це графічне зображення розподілу позиції між двома найвпливовішими політичними силами на основі отриманих на виборах результатів. Діаграма була запропонована ще у 1997 р., однак тільки у 2001 р. була названа С.Рідом *трикутником Нагаями* [3, р. 312] та визнана як одна з основних концептуальних моделей дослідження політичних партій та партійних систем.

Параметри діаграми: у прямокутній системі координат по вісі абсцис S2 відображені результати виборів та частка отриманих парламентських мандатів лідируючої політичної сили, враховуючи, що максимально вона може набрати 100% голосів виборців. По вісі ординат S1 або Si – відсоток голосів або частка парламентських мандатів, що набрала друга, або будь-яка інша у рейтингу політична сила (Рис. 1). Враховуючи, що ми будемо проаналізувати результати лише двох перших політичних сил, то друга може набрати не більше 50% голосів виборців, що відповідає абсолютній двопартійності у дусі моделей М.Дюверже [2, р. 276].

Компаративісти використовували діаграму М.Нагаями для дослідження партійних систем у країнах з

мажоритарною виборчою системою абсолютної більшості. Проте в подальшому за допомогою цієї моделі почали досліджувати й партійні системи утворені застосуванням пропорційної формули. Більше того, Р.Таагапера досліджуючи партійні системи Франції, Великобританії та США запропонував використовувати діаграму М.Нагаями для порівняння показників партій-лідера не тільки з результатами другої партії у рейтингу, а й з будь-якою іншою партією-суб'єктом політичної конкуренції. Тобто S2 може бути замінена на Si, де i – порядковий номер партії за результатами виборів. У такому випадку, конфігурація трикутника дещо зміниться, адже вершина буде знаходитися у позначці з координатами по вісі абсцис S1 = S2 та по вісі ординат Si = (100% - S1)/i - 1 [2, 274].

Б.Грофман, Р.Далімонте, А.Чіарамонте, С.Фельдом порівняли трикутник М.Нагаями зі своїм, сегментованим на вісім частин, який відображає позицію першої, другої та третьої у рейтингу політичних партій країни [2, 280].

Для дослідження динаміки партійних систем необхідно вимірювати й індекс електоральної конкурентноздатності політичних партій.

Електоральна конкурентноздатність політичних партій залежить від шансу нових партій отримувати парламентське представництво в результаті виборів. Конкурентноздатність операціоналізується наступним чином: по-перше, використанням такого індикатора як системна проникливість, та по-друге, аналізом відсотків отриманих голосів партіями, що не пройшли виборчий бар'єр. Іншим індексом є еволюція відсотка голосуючих, які презентуються на виборах.

Системна проникливість, визначається за формулою Дж.Туля [1, р. 34]:

$$PST = \frac{P_{in} + P_{out}}{[P(t-1) + P_t] \cdot 2};$$

де P_{in} представляє кількість нових партій, що увійшли в систему; P_{out} є кількістю партій, які покидають систему; $P(t-1)$ є кількістю партій після попередніх виборів; P_t є кількістю партій на момент що аналізується.

Правило: чим більше знижується рівень проникливості, тим закритою стає структура опортунізмів, і, отже, стає складніше новим партіям увійти у систему. Відтак, чим вищими є рівень проникливості, відсоток голосів, поданих за поза системні партії, тим нижчим буде рівень конкурентноздатності партій.

III. Порівняльний аналіз динаміки партійних систем країн ЦСЄ

Здійснивши аналіз еволюції конкурентоспроможності партійної системи України, можна спостерігати, що політична боротьба українських політичних партій починаючи з 2002 р. рухається від позначки В у напрямку до позначки А. Більше того, індекс конкурентноздатності політичних

партій України є незмінним для виборів 2002 та 2006 рр. залишається незмінним – 0,85 (Табл. 1).

ТАБЛИЦЯ 1

КОНКУРЕНТОЗДАТНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ КРАЇН ЦСЄ

Країна	Рік виборів / Індекс	Рік виборів / Індекс	Рік виборів / Індекс	Індекс
Україна	2002	2006	2007	0,81
	0,84	0,85	0,76	
Румунія	2000	2004	2008	0,35
	0,88	0	0,18	
Болгарія	2001	2005	2009	0,72
	1,17	0,26	0,75	
Молдова	2001	2005	2009	1,07
	1,36	1,07	0,8	
Польща	2001	2005	2007	0,70
	1,2	0,25	0,66	
Словаччина	2002	2006	2010	0,65
	0,90	0,4	0,66	
Угорщина	2002	2006	2010	0,47
	0,4	0,22	0,8	
Чехія	2002	2006	2010	0,68
	0,66	0,5	0,90	

Джерело: складено за : [4].

Відповідно до дослідницької моделі М.Нагаями це свідчить про наростання тенденцій поліцентризму, тобто обидва лідируючі політичні сили набирають незначну кількість голосів, а переможець спроможний набирати лише відносну більшість голосів виборців.

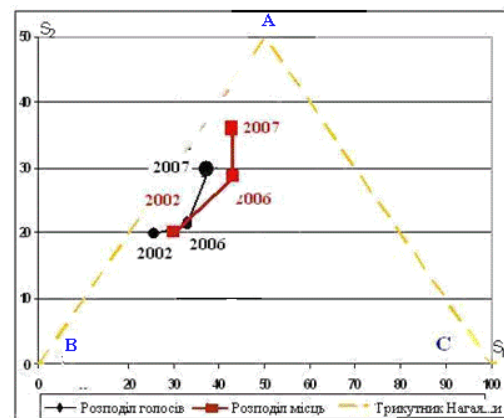

Рис.1 Конкурентоспроможність партійної системи України.

Партійна система Румунії розвивається у протилежному напрямку, ніж партійна система України, адже у результаті загальних виборів 2000 р. політичне змагання у Румунії мало доволі моноцентричний характер (Рис. 2), проте рівень конкурентноздатності політичних партій Румунії є найвищим у історії партійної системи цієї країни – 0,88, але це було спричинено виключно виходом з найвищого законодавчого органу багатьох політичних

сил. У результаті виборів 2004 р. Конкурентоспроможність партійної системи рухається до позначки А, що свідчить про наростання поліцентризму незважаючи на „замороження” партійної системи, а відхилення до позначки В у результаті виборів 2008 р. свідчить про дуалізм між Соціал-Демократичною та Демократичною Партіями.

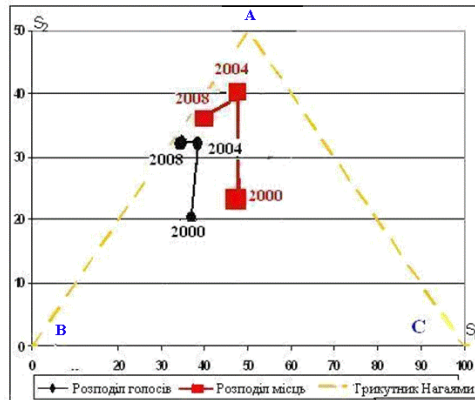

Рис.2 Конкурентоспроможність партійної системи Румунії.

Для партійної системи Болгарії у результаті виборів 2001 р. ми зафіксували один із найвищих індексів конкурентоспроможності серед досліджуваних країн (Рис. 3), однак міжпартійна боротьба рухається до позначки В, що свідчить про наростання тенденцій дуалізму у 2005 р. Перемога ГЕРБ на парламентських виборах 2009 р., сприяла відхиленні рівня змагання від позначки В у напрямку С, що відображає моноцентричний характер політичного змагання.

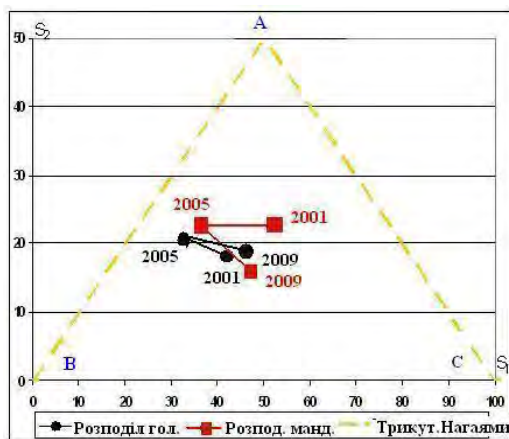

Рис.3 Конкурентоспроможність партійної системи Болгарії.

Для партійної системи Республіки Молдова, зважаючи на відсутність політичних сил спроможних конкурувати з КІРМ, ми зафіксували доволі моноцентричний характер системного суперництва, проте у той же час найвищу середню позначку індексу конкурентоздатності політичних сил (Табл. 1). Це спричинено не боротьбою, а виходом з системи

низька політичних сил, що призвело до домінуючої влади КІРМ. У результаті виборів 2005 р. відбувся доволі різкий стрибок партійної конкурентоспроможності по вісі розподілу голосів виборців від позначки С у сторону до позначки А (Рис. 4), що означає наростання тенденцій поліцентризму, а згодом до позначки В.

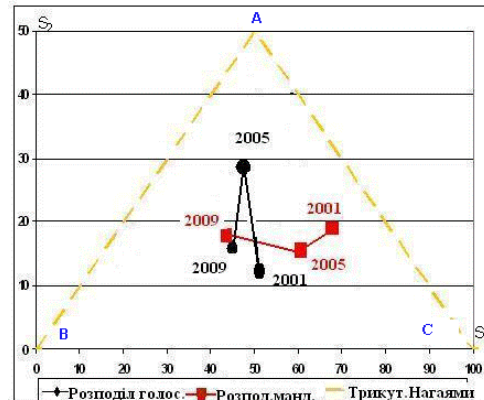

Рис.4 Конкурентоспроможність партійної системи Республіки Молдова.

Однак по вісі розподілу мандатів, для партійної системи цієї країни ми зафіксували відхилення політичної боротьби від позначки С одразу у сторону до позначки В, що свідчить про появи справжньої боротьби та „дуалізму” між демократично орієнтованими та недемократичними політичними силами.

У першій проаналізованій країні Вишеградської четвірки — Польщі, індекс системної боротьби, у першому досліджуваному електоральному циклі мав доволі моноцентричний характер. Однак у результаті виборів 2007 р. індекс системної конкурентоздатності дорівнює 0,66 (Табл. 1), що свідчить про стабільний характер поліцентричного змагання.

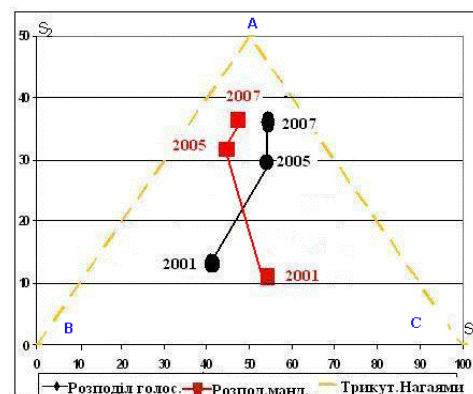

Рис.5 Конкурентоспроможність партійної системи Польщі.

Конкурентоспроможність партійної системи Словаччини отримала характерні риси моноцентризму, адже ми зафіксували відхилення системної конкурентоспроможності від політичної боротьби у

секторі позначки В у сторону до позначки С (Рис. 6), а індекс конкурентноздатності політичних партій є один з найнижчих для досліджуваних країн (Табл. 1), що спричинено консолідацією партійної системи.

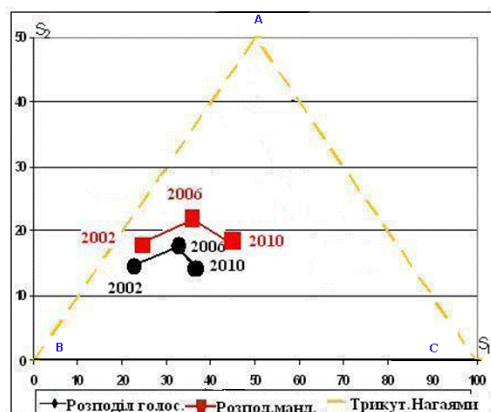

Рис.6 Конкурентоспроможність партійної системи Словаччини.

Партійна система Угорщини, для якої ми зафіксували найвищий рівень стабільності зафіксовано й один з найнижчих рівнів конкурентноздатності політичних партій — 0,47 (Табл. 1). Більше того, боротьба політичних сил під час перших двох проаналізованих електоральних циклів відбувалася у секторі А, тобто носила поліцентричний характер (Рис. 7).

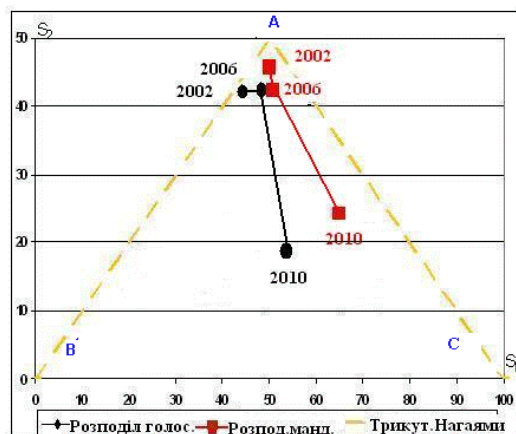

Рис.7 Конкурентоспроможність партійної системи Угорщини.

Проте у результаті останніх виборів 2010 р., простежується різке відхилення індексу конкурентоспроможності системи від вершини А у сторону до позначки С, що свідчить про моноцентричний характер, „замороження” та стабілізацію партійної системи.

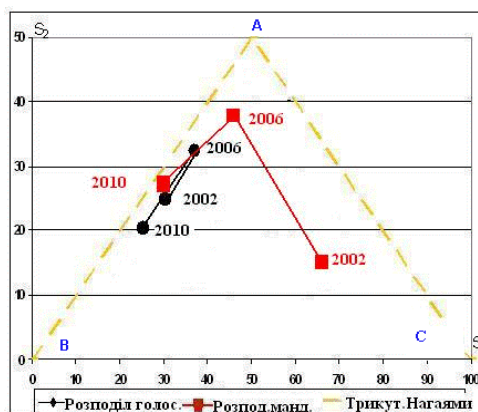

Рис.8 Конкурентоспроможність партійної системи Чехії.

Для партійної системи Чехії ми зафіксували найрадикальніший стрибок від моноцентризму до поліцентризму, а згодом у сторону до „еквілібриуму” по вісі розподілу мандатів, що свідчить про дестабілізацію найстабільнішої партійної системи країн ЦСЄ до 2000 р. [1, р. 37]. Однак дещо іншу еволюцію ми зафіксували для партійної системи цієї країни по вісі отриманих голосів виборців, адже індекс системної конкурентоспроможності відхилюється від позначки В у сторону до вершини А і повертається до тієї ж позиції у результаті останніх парламентських виборів (Рис. 8).

Висновок

Отже, результати проведеного аналізу дозволяють нам зафіксувати найнижчий індекс конкурентоздатності партій для середньостабільної партійної системи Румунії, а найвищий — для стабільної, але недемократичної партійної системи Республіки Молдова. Для більшості середньостабільних партійних систем інтервал між позначкою В та вершини А трикутника М.Нагаями є сектором конкуренції політичних сил. Отже, стан стабільності партійних систем країн ЦСЄ є абсолютно протилежними оптимістичним ствердженням деяких дослідників.

Література

- [1] Ciobanu I. Stabilitatea sistemelor de partide din Europa de Est [Текст] / I. Ciobanu // Sfera politicii. — 2004. — № 112. — Р.33-38.
- [2] Grofman B. Comparing and contrasting the uses of two graphical tools for displaying patterns of multiparty competition : Nagayama diagrams and simplex representations [Текст] / B. Grofman, R. D'Alimonte, A. Chiamonte, S. Feld // Party politics. — 2004. — Vol. 10. — № 3. — Р. 273-299.
- [3] Reed S. Duverger's Law is Working in Italy [Текст] / S. Reed // Comparative Political Studies. — 2001. — № 34. — Р. 312-27.
- [4] Election Resurs [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.electionresources.org/>.